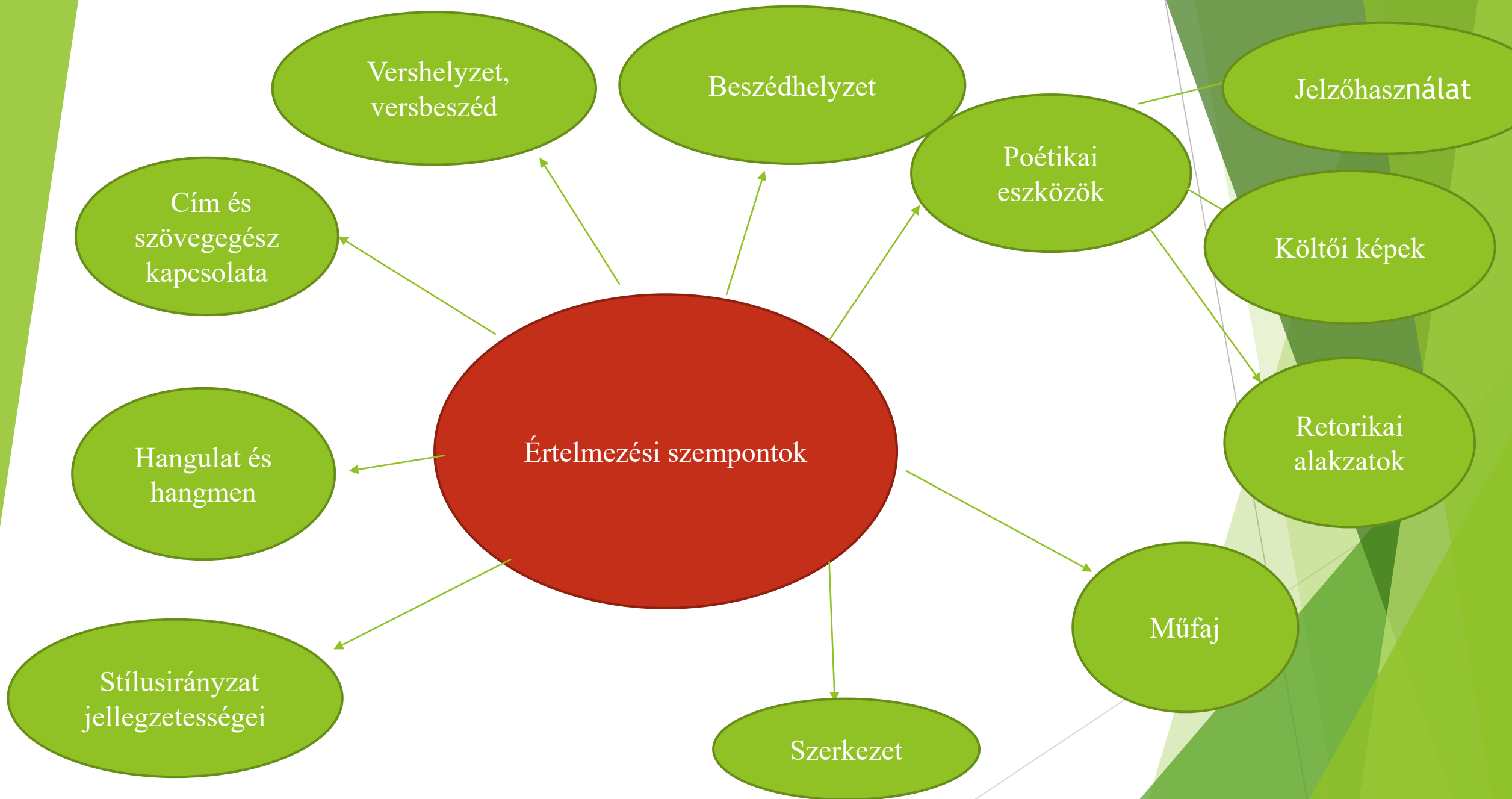
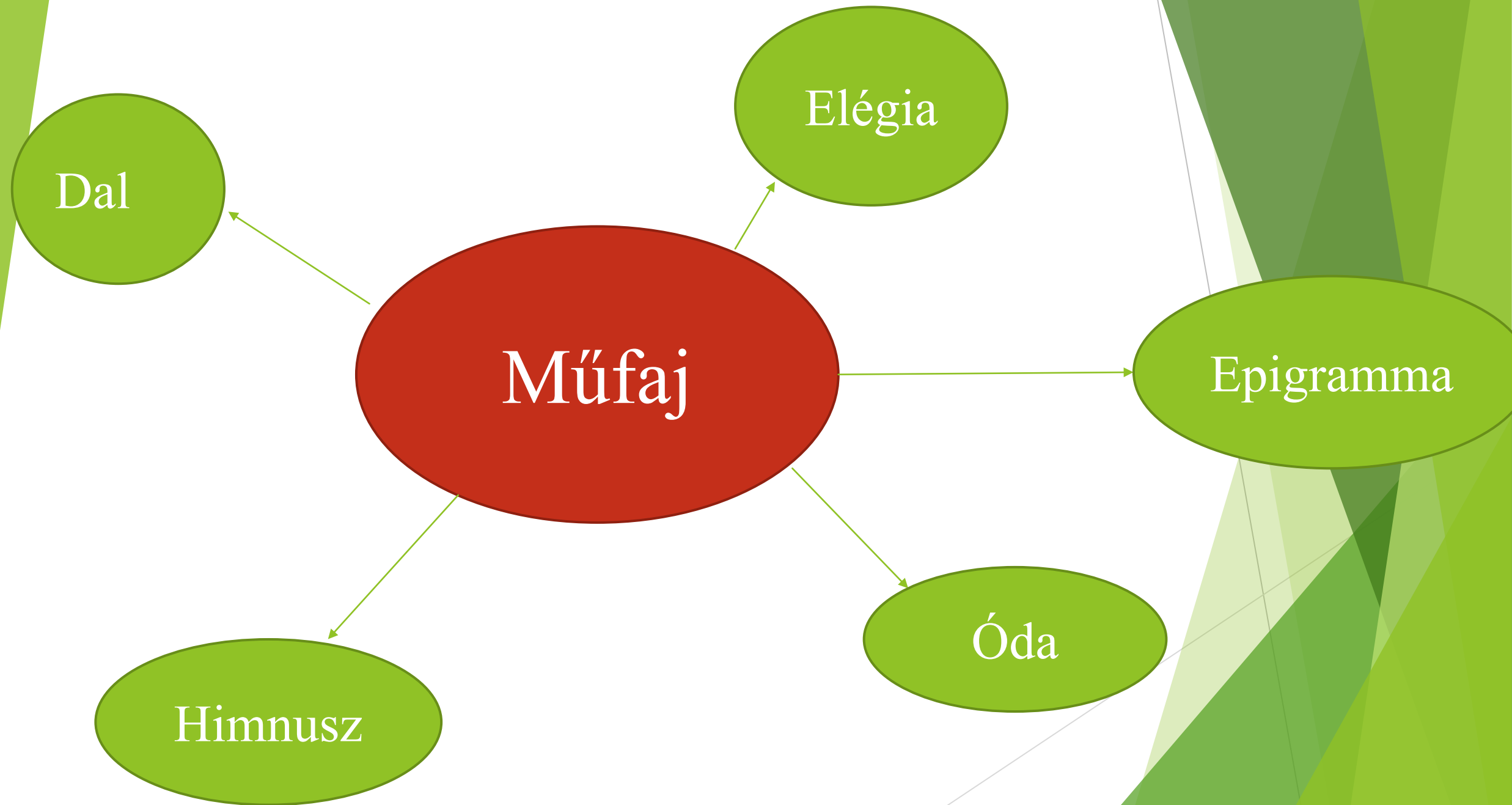


The background features abstract, overlapping geometric shapes in various shades of green, ranging from light lime to dark forest green. The shapes are primarily triangles and polygons, creating a dynamic, layered effect. The central text is set against a white background that is framed by these green shapes.

# **I. tétel**

## **Lírai alkotások értelmezése**





## 1. szövegpélda

### *Csokonai Vitéz Mihály* *Tartózkodó kérelem\**

A hatalmas szerelemnek  
Megemésztő tüze bánt.  
Te lehetsz írja sebemnek,  
Gyönyörű kis tulipánt!

Szemeid szép ragyogása  
Eleven hajnali tűz,  
Ajakid harmatozása  
Sok ezer gondot elűz.

Teljesítsd angyali szókkal,  
Szeretőd amire kért:  
Ezer ambrózia csókkal  
Fizetek válaszóderért.



anakreóni dal



**ANAKREÓN** – ókori görög költő, aki elsőként fogalmazza meg azt, hogy a művészi alkotások témája lehet a boldogság, a szerelem, és nem csak a háború, a harc. Költeményeire a játékosság, a felszabadultság, az öröm jellemző. Az emberi életben rejlő apró örömeket ragadja meg.

A dal műfaját igazoló jellegzetességek:

- A lírai én szubjektivitása, vallomások jelleg: „*sebemnek*”, „*fizetek*”
- Virág-metaphora: „*Gyönyörű kis tulipánt!*”
- Tűz-metaphora: „*Megemésztő tüze bánt*”, „*Eleven hajnali tűz*”
- Zeneiség: páros rím, alliteráció „*szemeid szép*”
- A költemény témája: a szerelem, szerelmi vallomás

## 2. szövegpélda

**Petőfi Sándor**

**A VIRÁGNAK MEGTILTANI NEM LEHET...**

A virágnak megtiltani nem lehet,  
Hogy ne nyíljék, ha jön a szép kikelet;  
Kikelet a lány, virág a szerelem,  
Kikeletre virítani kénytelen.

Kedves babám, megláttalak, szeretlek!  
Szeretője lettem én szép lelkednek -  
Szép lelkednek, mely mosolyog szelíden  
Szemeidnek bűvösbájós tükrében.

Titkos kérdés keletkezik szivemben:  
Mást szeretsz-e, gyöngyvirágom, vagy engem?  
Egymást úzi bennem e két gondolat,  
Mint ősszel a felhő a napsugarat.

Jaj ha tudnám, hogy másnak vár csókjára  
Tündér orcád tejben úszó rózsája:  
Bujdosója lennék a nagy világnak,  
Vagy od'adnám magamat a halálnak.

Ragyogj reám, boldogságom csillaga!  
Hogy ne legyen életem bús éjszaka;  
Szeress engem, szívem gyöngye, ha lehet,  
Hogy az isten áldja meg a lelkedet.

Debrecen, 1843. december



### 3. szövegpélda

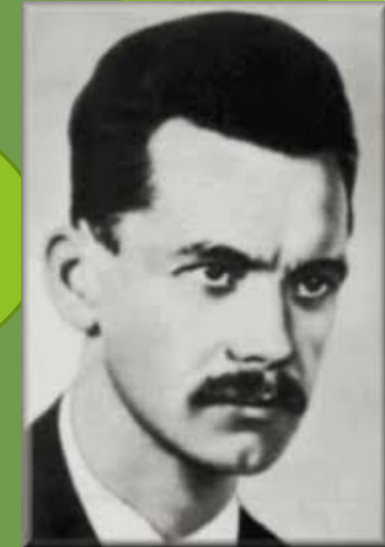
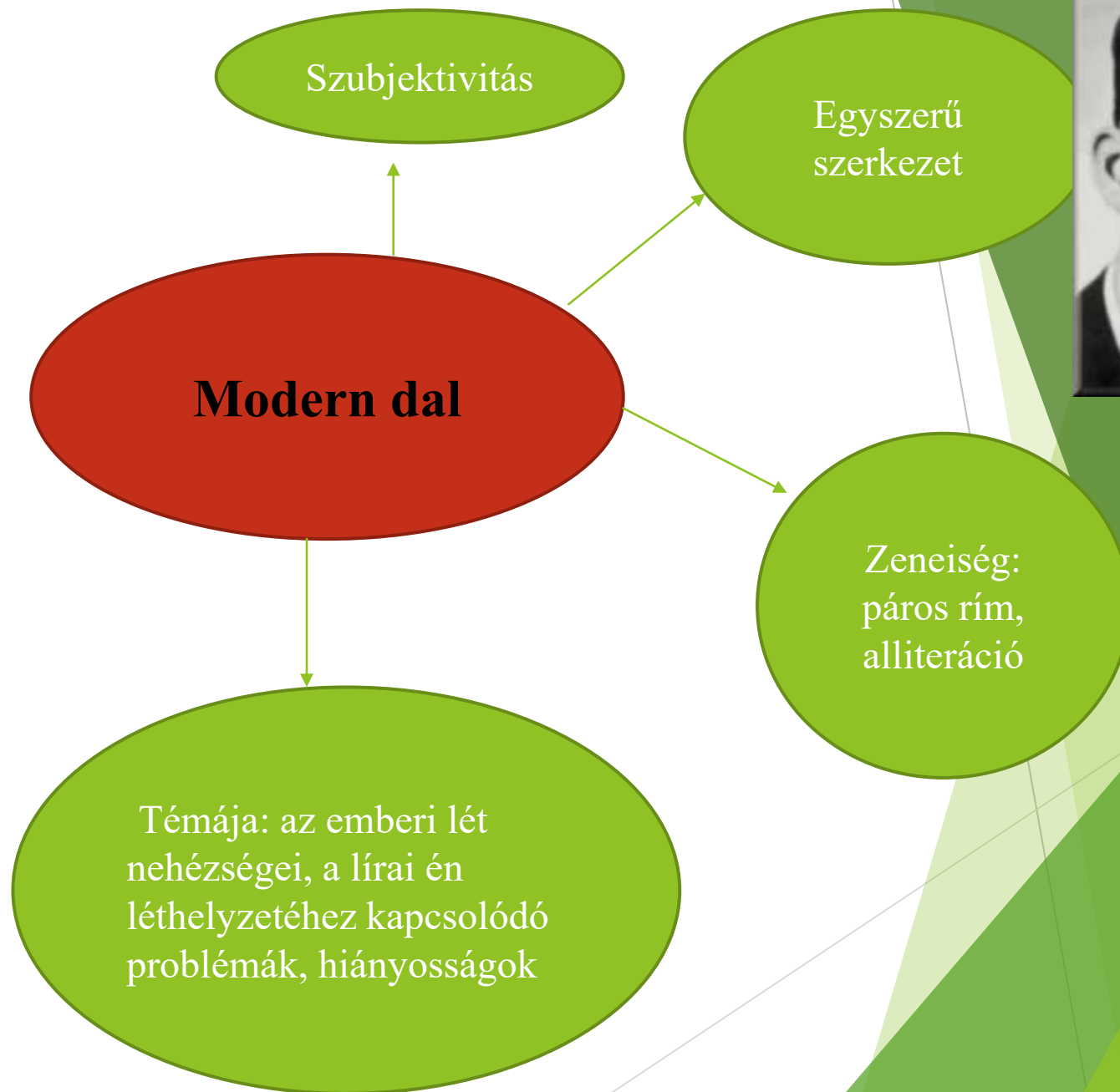
**József Attila**  
**TISZTA SZÍVVEL**

Nincsen apám, se anyám,  
se istenem, se hazám,  
se bölcsöm, se szemfedöm,  
se csókom, se szeretöm.

Harmadnapja nem eszek,  
se sokat, se keveset.  
Húsz esztendőm hatalom,  
húsz esztendőm eladom.

Hogyha nem kell senkinek,  
hát az ördög veszi meg.  
Tiszta szívvel betörök,  
ha kell, embert is ölök.

Elfognak és felkötnek,  
áldott földdel elfödnek  
s halált hozó fű terem  
gyönyörűszép szívemen.  
1925. márc.



# Elégia

A lírai én csendesen belenyugvó magatartása jellemző. Számot vet sorsával, elfogadja azt és nem lázad ellene. Hangulata elégikus.

# Epigramma

Kezdetben sírfelirat volt, a halottról szóló költemény. Később témája változott. Jellemző rá a rövidség, tömörség, időmértékes verselés. Rendszerint két szerkezeti egységgel rendelkezik.

Ókori görög irodalomból származó műfaj

# Két szövegpélda

## Epigramma

*Janus Pannonius*

### *PANNÓNIA DICSERETE*

Eddig Itália földjén termettek csak a könyvek,

S most Pannónia is ontja a szép dalokat.

Sokra becsülnek már, a hazám is büszke lehet rám,

Szellemem egyre dicsőbb, s általa híres e föld!

## Elégikus epigramma

*Janus Pannonius*

### *EGY DUNÁNTÚLI MANDULAFÁRÓL*

Herkules ilyet a Hesperidák kertjébe' se látott,

Hősi Ulysses sem Alkinoos szigetén.

Még boldog szigetek bő rétjein is csoda lenne,

Nemhogy a pannon-föld északi hús rögein.

S íme virágzik a mandulafácska merészen a télben,

Ám csodaszép rügyeit zuzmara fogja be majd!

Mandulafám, kicsi Phyllis, nincs még fecske e tájon,

Vagy hát oly nehezen vártad az ifju Tavaszt?





## Himnusz

Nemzeti himnuszok –a XIX. században jelent meg, a nemzet sorsát, múltját, jelenét, jövőjét tárgyaló költemény. Idő-és értékszembesítés jellemzi. Emelkedett hangvétel jellemzi.

Istent vagy isteni hatalmakat, magasztos tárgyat dicsőítő imaszerű költemény.

Középkori himnuszok (planctus) – vallásos jelleggel rendelkeznek és rendszerint Mária fájdalmát mutatják be fia elvesztésekor

## Óda

Fennkölt, magasztos hangulatú költemény, emelkedett hangvétel jellemzi. Témája világi jellegű, nem vallásos: emberi nagyság, magasztos eszme stb.

## Stílusirányzatok

### **Reneszánsz**

Janus Pannonius  
Balassi Bálint

### **Rokokó**

Csokonai Vitéz Mihály

### **Felvilágosodás: Klasszicizmus**

Berzsenyi Dániel

### **Romantika**

Kölcsey Ferenc  
Vörösmarty Mihály  
Petőfi Sándor  
Arany János  
Vajda János

### **Impresszionizmus**

Juhász Gyula  
Tóth Árpád  
Kosztolányi Dezső

### **Szimbolizmus**

Ady Endre

### **XX. századi irányzatok (avantgard irányzatok, késő modernség)**

## Reneszánsz

- A XVI. században létező stílusirányzat
- Olaszországban, Firenze városában kibontakozó stílusirányzat
- Az elnevezés újjászületést jelent, hiszen az antik görög és római kultúra újjászületése következik be
- Emberközpontúság jellemzi, a gondolkodás középpontjába az ember boldogsága áll
- A reneszánsz korstílus eszmei háttere a humanizmus, filozófiai irányzat, amely hangsúlyozza, hogy mindennek mértéke az ember
- Előtérbe kerülnek a görög és római mitológiai történetek
- Felerősödik a művészi öntudat, a művészek önálló alkotókká válnak, igényt tartanak munkájuk elismerésére
- Felfigyelnek a természet szépségeire
- Fejlődik a tudományos élet, főként a természettudomány (orvostudomány, csillagászat)

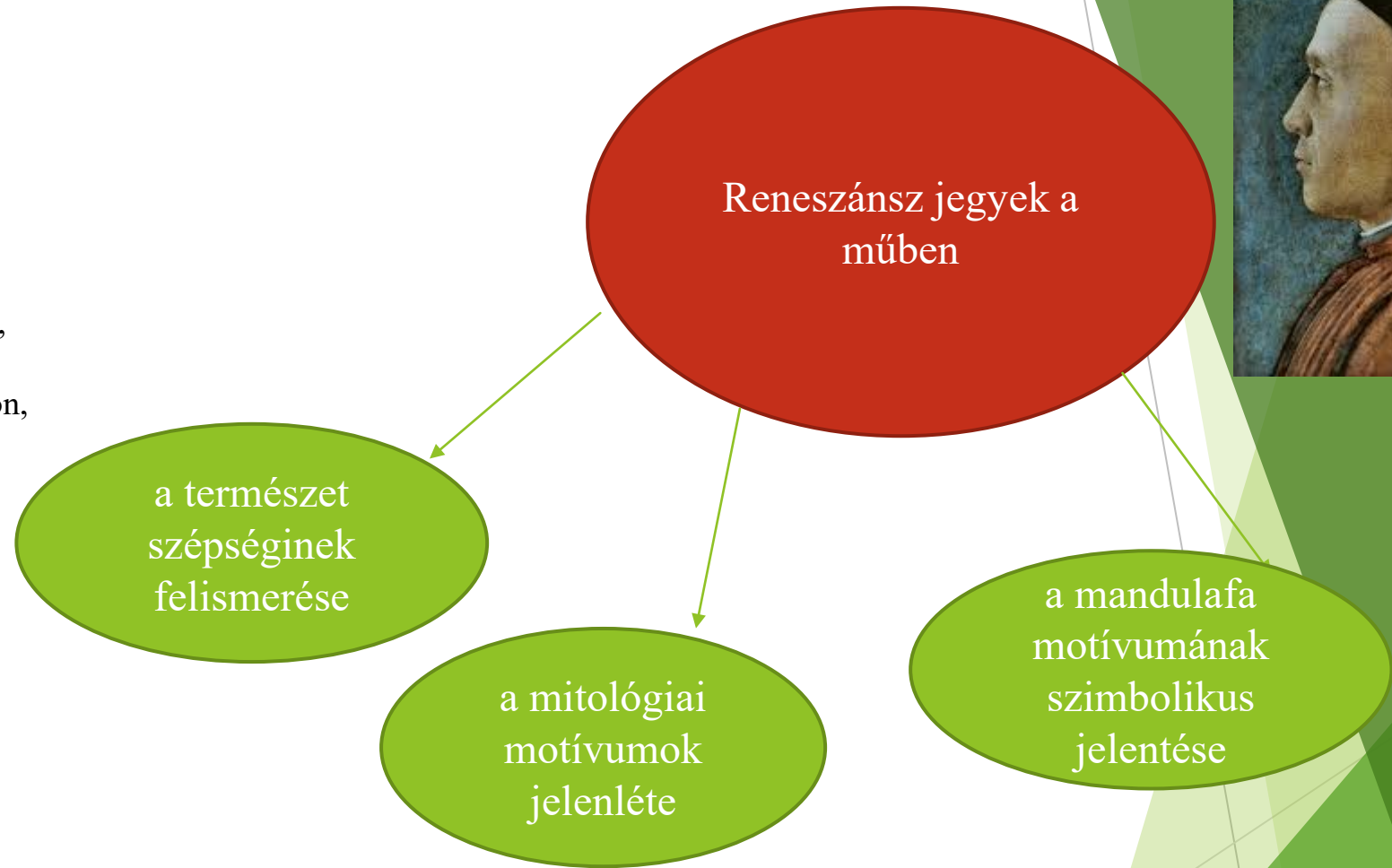


Leonardo da Vinci, *Mona Lisa (Gioconda)*

## 1.szövegpélda

### *Janus Pannonius* *EGY DUNÁNTÚLI MANDULAFÁRÓL*

Herkules ilyet a Hesperidák kertjébe' se látott,  
Hősi Ulysses sem Alkinoos szigetén.  
Még boldog szigetek bő rétjein is csoda lenne,  
Nemhogy a pannon-föld északi hús rögein.  
S íme virágzik a mandulafácska merészen a télben,  
Ám csodaszép rügyeit zuzmara fogja be majd!  
Mandulafám, kicsi Phyllis, nincs még fecske e tájon,  
Vagy hát oly nehezen vártad az ifju Tavaszt?



## Rokokó

- A XVIII. században kialakuló stílusirányzat
- A barokk stílus szigora ellenében kialakuló stílusirányzat, amely elsősorban a lakberendezésben nyilvánult meg,
- a belső terekre a nagyfokú díszítettség jellemzi: hullámos, csigázott vonalak.
- Az irodalmi alkotásokban a könnyedség jelenik meg, előtérbe kerül az emberi boldogság, az öröm, a szerelem.
- Nyelvi szempontból jellemző a finomkodás, a nyájasság, a kicsinyítő képzők használata.



(<https://lakberendezde.cafeblog.hu/2015/02/23/a-rokoko-stilusjegyei/>)

## 2. szövegpélda

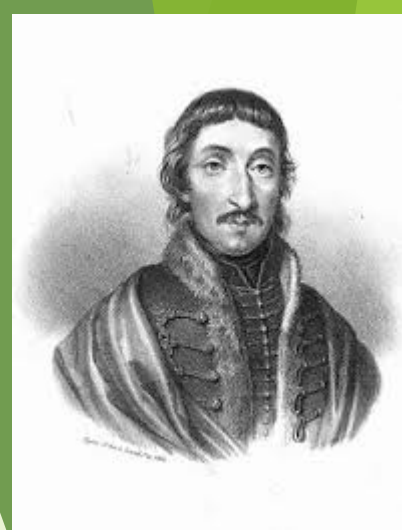
**Csokonai Vitéz Mihály**

**Tartózkodó kérelem\***

A hatalmas szerelemnek  
Megemésztő tüze bánt.  
Te lehetsz írja sebemnek,  
Gyönyörű kis tulipánt!

Szemeid szép ragyogása  
Eleven hajnali tűz,  
Ajakid harmatozása  
Sok ezer gondot elűz.

Teljesítsd angyali szókkal,  
Szeretőd amire kért:  
Ezer ambrózia csókkal  
Fizetek válaszóderért.



**Rokokó jegyek a műben**

A rokokóra jellemző  
könnyedség,  
játékosság: „*kis  
tulipán*”

A költemény  
témája: a  
szerelem, a  
boldogság.

Nagyfokú díszítettség,  
amely a poétikai  
eszközök használatában  
nyilvánul meg:  
halmozás, fokozás,  
túlzás.

## Felvilágosodás Klasszicizmus

- A XVIII. században kialakuló stílusirányzat
- a klasszicizmust nagyfokú szabályosság, a tökéletességre való törekvés elve jellemzi
- A művészet még mindig imitatio elvű, vagyis a klasszikusok utánzása uralkodik
- Ismét előtérbe kerülnek a görög és római mitológiai motívumok
- A műalkotások szerkezetére a harmónia, a kiegyensúlyozottság jellemző
- Jellemző az emelkedett hangvétel, választékos nyelvhasználat
- a műfaji határok betartása jellemző



*Pollack Mihály: Magyar Nemzeti Múzeum*

### 3.szövegpélda

**Berzsenyi Dániel**  
**A KÖZELÍTŐ TÉL**

Hervad már ligetünk, s díszei hullanak,  
Tarlott bokrai közt sárga levél zörög.  
Nincs rózsás labyrinth, s balzsamos illatok  
Közt nem lengedez a Zephyr.

Nincs már symphonia, s zöld lugasok között  
Nem bűg gerlice, és a füzes ernyein  
A csermely violás völgye nem illatoz,  
S tükrét durva csalét fedí.

A hegy boltozatin néma homály borong.  
Bíbor thyrusain nem mosolyog gerezd.  
Itt nemrég az öröm víg dala harsogott:  
S most minden szomorú s kiholt.

Oh, a szárnyas idő hirtelen elrepül,  
S minden míve tűnő szárnya körül lebeg!  
Minden csak jelenés; minden az ég alatt,  
Mint a kis nefelejcs, enyész.

Lassanként koszorúm bimbaja elvirít,  
Itt hágy szép tavaszom: még alig ízleli  
Nektárját ajakam, még alig illetem  
Egy-két zsenge virágait.

Itt hágy, s vissza se tér majd gyönyörű korom.  
Nem hozhatja fel azt több kikelet soha!  
Sem béhunyt szememet fel nem ígézheti  
Lollim barna szemöldöke!  
[1804 után]





## Romantika

- A romantika stílusirányzata a XIX. században jelenik meg
- Eredetiségre törekvő irányzat
- A lírai alkotások középpontjában a lírai én érzelmei és gondolatai állnak, tehát nagyfokú szubjektivitás jellemző
- A lírában fontossá válik a romantikus természet jelenléte, a természetkultusz
- Felerősödik a nemzet múltja, történelme iránti érdeklődés, közösségi szerepvállalás
- Fontos eljárás az idő-és értékszembesítés, amely által a nemzet sorsa, múltja kerül előtérbe.
- Szintén jellemző a romantikus vízió / látomás, amely által a jövőkép kerül megfogalmazásra
- A lírai alkotásokban előtérbe kerül a költői szerepvállalás – a vátesz szerep
- Népiesség irányzata
- Műfaji keveredés (pl. elégiko-óda)



*Eugène Delacroix: A Szabadság vezeti a népet (1830)*

# 1. szövegpélda

Vörösmarty Mihály

## ÁBRÁND

Szerelmedért  
Feldúlnám eszemet  
És annak minden gondolatját,  
S képzelmem édes tartományát;  
Eltépném lelkemet  
Szerelmedért.  
Szerelmedért

Fa lennék bérc fején,  
Felölném zöld lombozatját,  
Eltűrném villám s vész haragját,  
S meghalnék minden év telén  
Szerelmedért.  
Szerelmedért

Lennék bérc-nyomta kő,  
Ott égnék földalatti lánggal,  
Kihalhatatlan fájdalommal,  
És némán szenvedő,  
Szerelmedért.  
Szerelmedért

Eltépett lelkemet  
Istentől újra visszakérem,  
Dicsőbb erénnyel ékesítném  
S örömmel nyújtanám neked  
Szerelmedért!

1843. március előtt



## Impresszionizmus

- A XIX. század végén- XX. század elején megjelenő stílusirányzat
- Elsősorban a festészetben jelent meg, de később az irodalomban is jelentkezik

### **Jellegzetességei:**

- a természeti elemek jelentősége, amelyek a szemlélő érzései, benyomásait rögzíti
- homály, elmosódottság
- művészi jelzők gyakori használata
- szinesztézia -művészi képek, amelyek az érzékterületeket vonják be



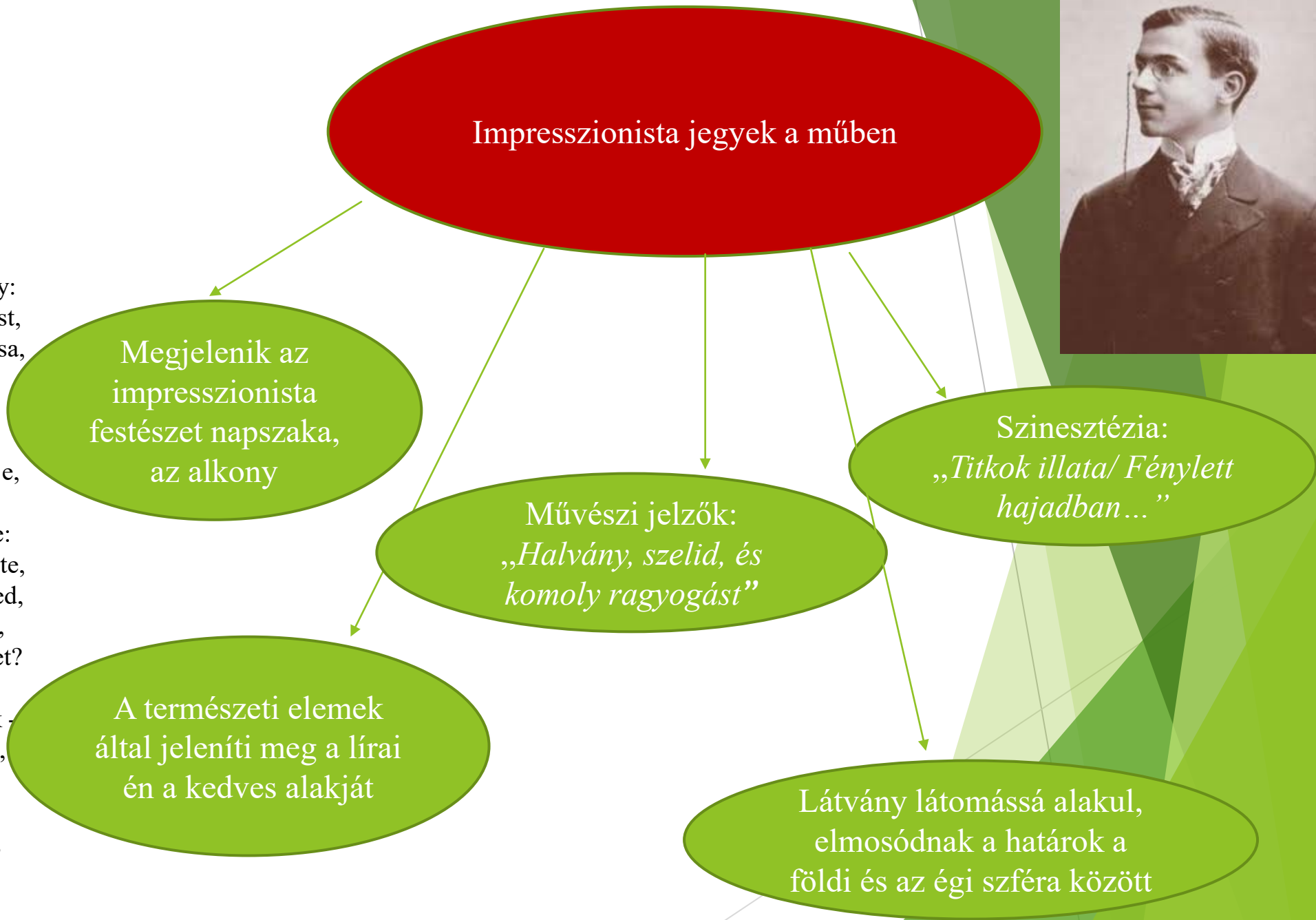
Claude Monet, *Impresszió, a felkelő nap*

## 2. szövegpélda

*Tóth Árpád*

*ESTI SUGÁRKOSZORÚ*

Előttünk már hamvassá vált az út,  
És árnyak teste zuhant át a parkon,  
De még finom, halk sugárkoszorút  
Font hajad sötét lombjába az alkony:  
Halvány, szelíd és komoly ragyogást,  
Mely már alig volt fények földi mása,  
S félig illattá s csenddé szűrte át  
A dolgok esti lélekvándorlása.  
Illattá s csenddé. Titkok illata  
Fénylett hajadban s béke égi csendje,  
És jó volt élni, mint ahogy soha,  
S a fényt szemem beitta a szívembe:  
Nem tudtam többé, hogy te vagy-e te,  
Vagy áldott csipkebokor drága tested,  
Melyben egy isten szállt a földre le,  
S lombjából felém az ő lelke reszket?  
Igézve álltam, soká, csöndesen,  
És percek mentek, ezredévek jöttek -  
Egyszerre csak megfogtad a kezem,  
S alélt pilláim lassan felvetődtek,  
És éreztem: szívembe visszatér  
És zuhogó, mély zenével ered meg,  
Mint zsibbadt erek útjain a vér,  
A földi érzés: mennyire szeretlek!





## Szimbolizmus

- a XX. század elején elterjedő stílusirányzat
- a szimbólum szó jelentése – jelképes kifejezésforma
- a szimbólumok, szimbólumrendszerek alkalmazása jellemzi
  - zeneiségre, festőiségre törekszik
- képalkotására a látomásos jelleg jellemző
- a lírai én felnagyítása, középpontba állítása jellemző, önmegszólító és szerepjátszó versek kerülnek előtérbe
- a magyar irodalomban a szimbolizmus kibontakozása szoros kapcsolatban a Nyugat című folyóirat megjelenésével



Csontváry Kosztka Tivadar, *Zarándoklás a cédrusokhoz*

### 3. szövegpélda

Ady Endre

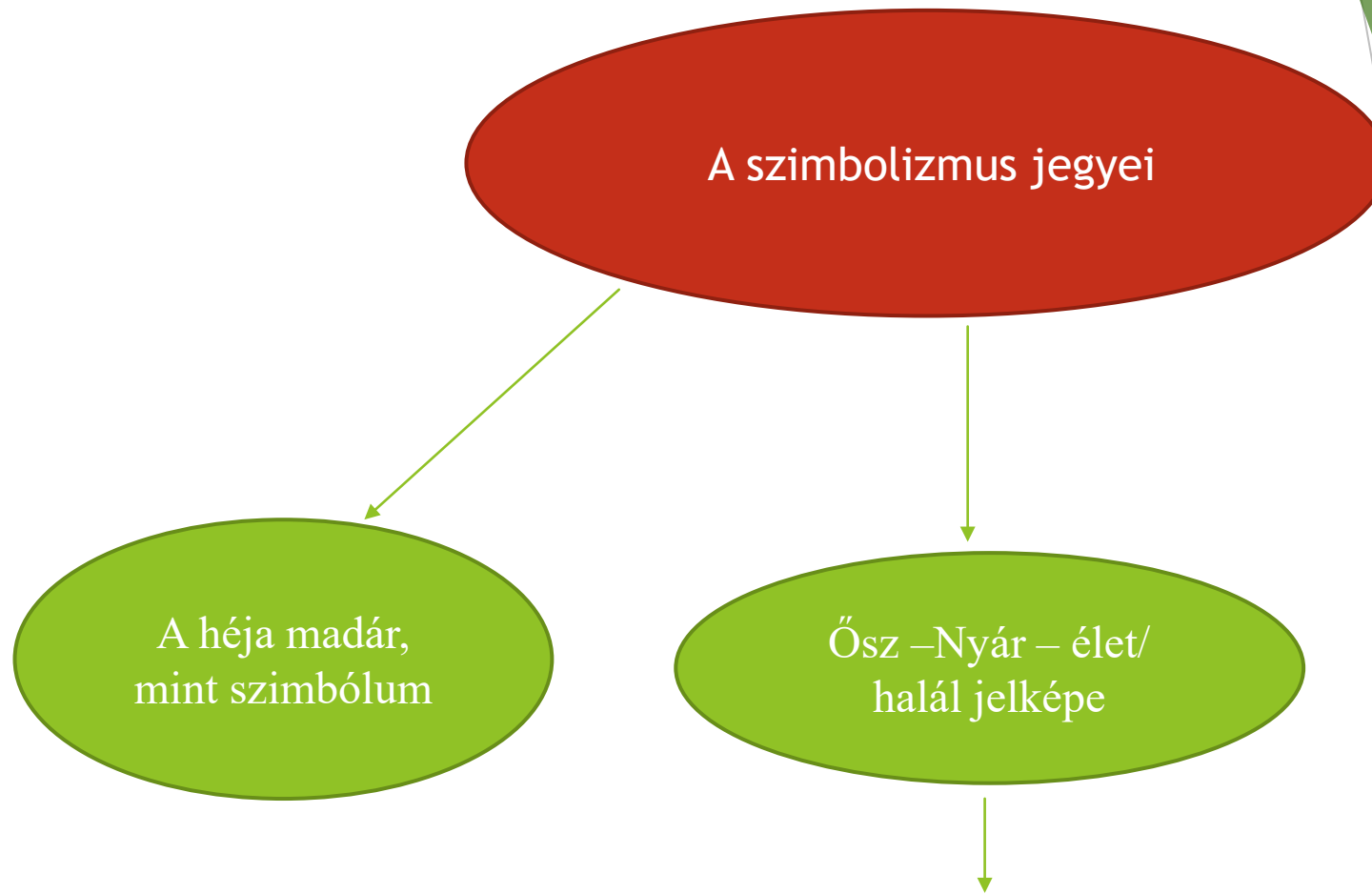
#### HÉJA-NÁSZ AZ AVARON

Útra kelünk. Megyünk az Őszbe,  
Vijjogva, sírva, kergetőzve,  
Két lankadt szárnyú héja-madár.

Új rablói vannak a Nyárnak,  
Csattognak az új héja-szárnyak,  
Dúlnak a csókos ütközetek.

Szállunk a Nyárból, űzve szállunk,  
Valahol az Őszben megállunk,  
Fölborzolt tollal, szerelmesen.

Ez az utolsó nászunk nekünk:  
Egymás husába beletépünk  
S lehullunk az őszi avaron.



- A költemény szimbolikus képei arra utalnak, hogy a szerelem, akár csak az élet elmúlik. A szerelmes pár számára is bekövetkezik a vég, és ezzel párhuzamosan új szerelmek bontakoznak ki.

## Források:

1. Csokonai Vitéz Mihály, *Tartózkodó kérelem* <https://mek.oszk.hu/06200/06222/html/makolt180330005.html>
2. Petőfi Sándor, *A virágnak megtiltani nem lehet...* <https://mek.oszk.hu/01000/01006/html/vs184302.htm>
3. József Attila, *Tiszta szívvel* <https://mek.oszk.hu/00700/00707/html/vs192501.htm>
4. Janus Pannonius, *Pannónia dicsérete* <https://mek.oszk.hu/00600/00687/00687.htm#18>
5. Janus Pannonius, *Egy dunántúli mandulafáról* <https://mek.oszk.hu/00600/00687/00687.htm#26>
6. Berzsenyi Dániel, *A közelítő tél* <https://mek.oszk.hu/00600/00614/html/vers03.htm>
7. Vörösmarty Mihály, *Ábránd* <https://mek.oszk.hu/01100/01122/html/vers0305.htm>
8. Tóth Árpád, *Esti sugárkoszorú* <https://mek.oszk.hu/01100/01112/01112.htm#176>
9. Ady Endre, *Héja-nász az avaron* <https://mek.oszk.hu/00500/00588/html/vers0101.htm>

***Köszönjük a kitartó figyelmet!***